

Z regionálních kronik moravsko-slovenského pomezí

Jak se žilo na začátku našeho století

Začátkem nového století bychom se měli ohlédnout a podívat se jak se žilo na jeho počátku. Uvědomíme si, jaký skok dokázalo lidstvo udělalo za tak malou část doby evolučního vývoje. V článku jsou vybrány nejzajímavější pasáže kronik regionu Uherskobrodsko. Z nich se můžeme dozvědět, jak vypadal všední život na vesnici a popřípadě se můžete pokusit srovnání s dnešním stavem. Jan Amos Komenský, největší rodák, který vzešel z tohoto kraje říkával: Historie má být paměť minulosti, zrcadlo budoucnosti, usměrňovatelkou přítomnosti. Budiž tahle myšlenka mottem následujících řádků.

Náš kraj v minulosti

Již v dobách předhistorických byl kraj při Dolnomoravském úvalu hojně zalidněn. Od starodávna se nacházel v samém jádru Říše velkomoravské. Už v době kamenné, kdy lidé železo, ani kov neznali, našly se v našem kraji kamenné sekery se zachovalým ostřím. Na dobu bronzovou upomínají nálezy, které byly předány do uherskobrodského muzea. Můžeme tedy říci, že zde byly osady malé, bez domů, tedy jen dočasné osady stanové. Doba znalosti železa a jeho upotřebení přinesla náhlý a velký převrat. Rolnictví mohlo dát obyvatelům jistější výživu, nežli lov a pastevectví. Toho lidé plně využili. Opustili osady skupinové a utvořili větší celky, které se nacházely uprostřed úrodného území. Tam pak provozovali polní hospodářství. Rolnictví se stalo hlavním zaměstnáním. K tomu bylo třeba vymítit pro pole příhodné plochy. Sekeře musel pomáhat oheň. V minulosti se ještě nedělal velký rozdíl v užívání půdy. Ale záhy nastal převrat. Nestejné zpracování, nesterpná píle, rozrod lidí přinutil obyvatele k tomu, aby si pole rozdělili a jeho díly přivlastnili. Jen pro pastvu dobytka nebylo potřeba žádného dělení a pastviny zůstaly společné (obecní). Dědili je všichni, tvořili jádro vesnice. Rovněž i lesy, z nichž si mohli všichni brát pro svou potřebu, podle míry starostou určené. K vesnicím, nebo k obecnímu majetku připadaly společné návsi, průhony, cesty apod. Založení stálých osad a způsob života musel nutně vést ke zřízení všeobecného státního pořádku, nebo k formě státní. Osady nedělily půdy najednou, nýbrž po tratích. Nejprve lepší a větší, později menší s horší bonitou půdy. Krajina moravsko-slovenská patřila k říši Svatoplukově. Po jeho smrti se zmocnili celé země Maďaři. Země moravská byla Maďarům odňata, ale krajina za řekou Olšavou zůstala v držení Uhrů až do Soběslava, kdy byla přidružena k zemi moravské. Jako pohraniční část byla krajina prohlášena za majetek královský.

Náboženství

Nejstarší obyvatelé kraje byli pohané. Po příchodu slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje roku 863-864 se rozšířila křesťanská víra. V době husitské se kraj přidal na stranu husitskou. Za vlády Jiřího z Poděbrad zde bylo založeno několik bratrských sborů (Uherský Brod, Nivnice, Strážnice). Později tady našlo půdu i učení protestantské. Bedřich z Kounic, majitel Uherskobrodského panství se jako evangelík zúčastnil činně jednání moravských stavů a byl velkým protivníkem Ferdinanda II. Byl jedním ze třiceti direktorů moravských a svůj dům propůjčil v jejich užívání. Stal se i komorníkem nového krále Bedřicha, krajským hejtmanem na Brněnsku a prodejním komisařem zabaveného církevního majetku. Po bitvě na Bílé hoře byl jako odbojný odsouzen ke ztrátě cti hrdla a statku. Ale na přimluvu katolických příbuzných byl uvězněn na Špilberku až do roku 1624. Pak byl ze země císařem vypovězen. V roce 1627 mu bylo přece jen povoleno brát podíl z Uherskobrodského panství. V době protireformační bylo katolické náboženství zaváděno třeba i násilím. Tak bylo v sedmnáctém století náboženství římsko-katolické rozšířeno tak, jakoby jiného ani nebylo.

Způsob života

Většina rodin bydlela ve svém vlastním domku. Celá rodina žila pohromadě v jedné místnosti. Ožení-li se syn, přivede si ženu do domu rodičů a hospodaří s nimi i nadále. Rodiče si i nadále ponechávají právo vlastnictví a neberou si výměnu. Staří rodiče mají výminek v rámci všeobecně užívaných slov: Chovat, dochovat, pochovat. Nebo také: Jedno světlo, jedno teplo, u jednoho stolu jíst. Kdo si vymíní více, má ještě krávu, která se musí u jednoho společného hrantu chovat. Dále mají jednu až dvě měrice pole, které musí být rovněž společné s pozemky mladých hospodářů, podle slov: Vyvést a dovést. Někteří si ještě vymínují obilí. Není-li možné dostávat výminek v naturáliích vymínují si peněžitý obnos. Pro nesprávné dodržování výminku vznikal občas spor a soudy, což bylo ovšem smutným znakem rodinných poměrů. Je to doklad malé úcty a lásky ke starým rodičům a zapomenutím všeho toho, co rodiče pro své děti vytrpěli, než je vychovali. Někdy bývají příčinou domácích sporů mezi mladými a starými novodobé odlišné názory mladších na vedení hospodářství, které někdy staří nechtějí uznat. Říkají, že ani oni, ani jejich rodiče, ba ani dědeček to tak nedělali a přece se jim vedlo velmi dobře.

Stavení

Nejvíce se staví z vepřovic (hliněné cihly usušené na slunci), postaveném na kamenném základu. Domů výhradně stavěných z pálených cihel je málo. Za krytinu se nejčastěji používal došek, později šindel, šifř (břidlice), tašky a eternit. Většina domů je postavena průčelím k cestě. Jen několik chalup je směřováno štítem ven. Hospodářské stavení mají za obytným prostorem vystavěné stodolky. Někde mají ještě šopy, do nichž se ukládají hlavně hospodářské stroje a lis na stlaní.

Obytné stavení mívá obyčejně v síni kuchyni s ohništěm nebo krbem. Jen sporadicky se objeví sporák. Oddělených kuchyní je málo. Ze síně se vchází do světnice po jedné straně a do komory pod druhé. V komoře bývá uložena řepa, brambory, obilí, mouka, chléb, vejce, slanina a v truhlách šaty. Světnice nebo jizba mívá dvě okna do ulice a jedno malé na dvůr. Strop (tlo) je dřevěný. Drží je trámy, které napříč podpírají silnější trám (rošt). Na něj se ukládají různé knihy, právní listiny apod. Stěny se mažou blátem, pak se pískují a teprve líčí. V rohu u okna stojí dubový stůl, kolem kterého jsou lavky. Nad stolem visí lampa a na stěně je pověšeno mnoho obrázků z náboženskou tematikou. Mezi okny je zrcadlo. V pravém rohu u dveří stojí postel (pohrádka), v levém rohu kamna. Za nimi je teprve pec, na které spávají děti. V koutě u pece stojí druhá postel. Otec s matkou spávají na jedné posteli, v níž je ve spodu uložena sláma (oklepky), přikrytá režným prostěradlem. Slamník se nepoužívá. Polštář se dává pod hlavu a spící jsou přikryti širokou, nebo krátkou peřinou (duchnou), popřípadě dekami. Peřiny používají hlavně zámožnější rodiny. Přes den se dávají na bydlo u pece. Ostatní členové rodiny spávají v zimě na druhé posteli, na lavkách a na peci. V létě se využívá k spánku hůra a komora. Kromě vyjmenovaného nářadí bývá v jizbě, kde mají děti dřevěnou kolébku ještě židle (legátka), truhla na šaty, na které stojí soška Panny Marie. Ta je přikrytá skleněným zvonem z kapličky. U dveří visí svíceník s růžencem. Podlaha je bez desek a říká se jí zem. Každou sobotu se maže. Ze síně proti dveřím na ulici jsou dveře na dvůr. Na dvoře před chlévy stojí hnojiště, bez zvláštní jímky na močůvku. Od hnojiště vede kanál až do silničního příkopu, nebo do potoka. Potokem odtéká společně s dešťovou vodou i močůvka, která z hnojiště odvádí živiny. Tím se ochuzuje hospodář o nejlepší hnojivo.

Výživa

Strava zdejších obyvatel není příliš bohatá. Obvyklým jídlem byly brambory, zelí, mléko, lokše, pěry, osýpance, vrany (malé knedlíky polité rozvařenými povidly), různé omáčky a polévky. Maso bylo jenom v neděli a to jenom tehdy bylo-li dost peněz. Káva se

vařila jen v neděli, ve svátek, nebo při různých rodinných událostech. Dostane-li se z cukrovaru cukr za vypěstovanou řepu, vaří se káva vícekrát. K všeobecným jídlům náleží fazole, hlávkový salát. Ten se konzumuje tak, že se polije kyselou omáčkou, nebo kýškou. Okurky jsou v létě denní stravou. Zvláštní jídlo, jedené i v zámožných rodinách jsou brambory na loupačku, pouze s chlebem. Strava zdejších obyvatel je jednotvárná. Pouze o hodech, větších slavnostech, svátcích a svatbách bývá rozmanitější. Při svatebním obědu se podává nudlová polévka, hovězí vařené, slepice vařená a pečené maso. K tomu sušené trnky a chléb. Dále pajsl s chlebem, krupice, milosti a vdolečky. Maso králičí a zaječí se nejprve vařilo a pak teprve peklo.

Zdravotní poměry

Péče o zdraví je neuvědomělá a nesoustavná. Při narození se stará o vše nutné, podle svých sil a vědomostí porodní asistent. Přirozeně, že se tento důležitý okamžik neobejde bez rad a pomoci babiček, tetiček a kmotřenek. Lékař byl k porodu volán jen velmi zřídka. Děti jsou kojeny matkami. Musí-li se matka vzdálit z domu, zaneše opatrovnice dítě k jiné matce, která má rovněž malého potomka. Příkrmování kojenců začíná velmi brzo. V mnohých případech je to už za týden, kdy se příkrmuje rohlíkem namočeným v mléce. V brzy se dává vařená krupičná kaše, která se vařila ráno. Při pozdějším upotřebení matka, nebo někdo z domácích vezme studenou kaši do úst a tak dlouho ji v ústech přežvykuje, až je teplá. Takovou kaši pak příkrmuje dítě.

Čistotě malého dítěte se věnuje velmi malá pozornost. Pokud navštěvuje šestinedělku porodní asistent, koupe se dítě denně. Potom ve větších domech jednou za týden. Dítě spí v peřině bez povlaku a pod pleny se nedává gumový podklad. Přesto, že péče o dítě je takto malá, úmrtnost je velmi nízká. Malé děti kosí nemoci později získané. Do nedávných dob nesměla šestinedělka do úvodu vyjít z jizby na ulici, aby ji nikdo neušknul. V době kdy matky kojí, uznají potřebu pití lihovin.

Na zdraví jednotlivců v pozdějším věku není při denním shonu a práci, ani kdy pomyslet. Lékař přijde jen když už je to potřeba. Prohlídek u školních dětí není. Kojence spatří lékař jen hromadně při očkování. Ošetřování nemocných je velmi ztíženo tím, že nemocní leží ve světnici spolu s ostatními, kteří často pro práci se jim nemohou věnovat. Při nakažlivých nemocech je velké nebezpečí nákazy pro všechny členy rodiny, protože lidé dosud nechtějí uvěřit v nakažlivost nemocí. Do nemocnice posílají nemocné jen v krajním případě. Dospělí se dožívají 65 – 70 let. Jsou ale i četní jedinci, kteří se dožijí 80 – 90 let. Epidemické nemoci se nevyhnuly ani naší obci (Suchá Loz). Roku 1864 – 66 to byla cholera a mor. Od listopadu roku 1897 do jara 1898 to byl tyf a chřipka. V roce 1918 tu byla španělská chřipka. V posledních letech se rozšiřuje tuberkulóza plic (1931), kterou lidé léčili mnohdy nerozumnými domácími prostředky. Například se balí do kůže ze zabitého psa, pojídají prášek za suchého srdce zabitého krta a jezevčího sádla. Na otevřené rány přikládají pavučinu, na vředy staré sádlo a kravské lejno. Proti bolesti někteří užívají rum s kobylicem. Jisté je, že takový lék nemůže být platný. Mnohokrát si takový člověk ještě horší nemoc způsobí.

Po smrti některého člena rodiny se nesmí hned malovat a čistit, až po devíti dnech. To proto, aby se nemoc nazalíčila. Obytné stavení (místnost) se vůbec za celý čas nevětrá. Pouze v létě se místo dveří dává plachta. Otevřou se dveře na dvůr, ovšem před nimi je zase hnojiště.

Alkohol

Alkohol je dosud hojně rozšířen. Urodí-li se ovoce, pálí se slivovice. Následky alkoholu na dětech jsou dosud pozorovatelné.

Rozvrh práce

Jedno přísloví říká: Ranní ptáče dál doskáče. V létě se vstává velmi brzy, dle potřeby i o třetí hodině. První zpravidla vstávají rodiče. Otec se postará o dobytek a matka podojí. Následně jde vařit snídani. Teprve pak budí mladší děti. Po snídani se rodina rozejde po své práci. Po večeři se jde brzy spát, aby se zbytečně nesvítilo. Prší-li a nemůže se pracovat na poli, ženy doma šijí, vyšívají a spravují prádlo. Muži opravují obuv, hospodářské nářadí, nebo besedují po sousedech. V neděli se stává později. Na ranní mši jdou staří a na hrubou zase mladí. Odpoledne staré ženy přicházejí na požehnání (pomodlit se) do kaple. Mladí zajdou od neděle 1. 4 do 1.5 , na besedu ke svým rodičům. Hospodáři chodí přehlédnout pole, anebo sedí v hospodě, kde besedují a hrají karty. Děvčata chodí na besedu a mládenci do hospody. V zimě hospodně téměř celé dny vyšívají.

Práce dětí

Život zdejšího člověka vyplněn je ustavičnou prací. Děti sotva dovedou trochu svých nohou a rukou užívat, tedy ještě než začnou chodit do školy, bývají přibírány k menším pracím. Chodí se staršími na kopřivy, pasou housata. Často také, ač samy trochu perince odrostly, starají se o tu nejmenší drobotinu, své bratříčky a sestřičky, když rodiče a starší sourozenci nejsou doma. Jako školáci pokračují v těchto pracích. U děvčat přibývá chození na trávu a řepný list. U chlapců je to pasení dobytka a různé polní a domácí práce. Proto od jara do listopadu vážně školní docházka. Nedbalí rodiče jsou trestáni. Pokud úřady trestaly jen malými peněžními obnosy, nebo trestem vězení, nebylo možné docílit lepší návštěvy školy. Jakmile však roku 1928 byly dávány pokuty vyšší, bylo docíleno i lepší školní docházky. Roku 1922 byl zákonem ze 13. Července zrušena úleva žáků 7 – 8 školního roku, jako škodlivá vzdělání venkovského lidu. Téhož roku byla zavedena osmiletá docházka školní. Některé děti, zvláště chudší, odcházejí s rodiči na práci do světa. Tam opatrují menší sourozence, nebo jsou přibírány k výdělečné práci.

Hlavní zaměstnání

Hlavním zaměstnáním je polní hospodářství a chov dobytka. Vedlejším pak různé živnosti. Z některých rodin odcházejí mladší muži na žně do Rakous. Mnoho rodin se stěhuje na sezónní hospodářské práce na Slovensko a do Čech. Tyto akce svolává gazda, bývá to někdy hospodář se sousední dědiny. Předem ujedná s majitelem hospodářství plat, deputát a stravu. Domů se vrací teprve na martinské hody. V obci je mnoho drenážních dělníků, kteří jsou voláni na meliorační práce až do Čech. Někteří chodí do světa se semeny (semenkáři a podomní obchodníci). Před první světovou válkou byl obchod se semeny a kořením volnější, neboť se mohla volně prodávat paprika a jiné koření. Chodilo se do Uher, Sedmihradsko a do Dolních Rakous.

Obchod s kořením

Obchodovalo se hlavně s paprikou. Tu koupil někdo ve větším uherském městě a pak ji na drobnu prodával po domech. Obchod se stal dobrým zdrojem příjmů malých paprikářů a dopomohl nejednomu i k blahobytu, zvláště pak takovému, který se ve svých potřebách dovedl uskromnit. Většina z nich se spokojila s noclehem leckde u sedláka a stravu jednoduchou získali za trochu papriky. Kdo dovedl nalézt dobrý pramen nákupu a dokázal dát paprice přimíchaným olejem pěknou barvu a k tomu nabízet a chválit své zboží měl o živobytí postarané. Každý kraj má své zvláštní zaměstnání. Tyto obchody jsou zvláštností jen několika obcí na Slovácku. Živí se tak v Bánově, Březové, Strání, Korytné a nejvíce v Bystřici pod Lopeníkem. V poslední době, zvláště pak následkem protestů městských obchodníků se

smíšeným zbožím se proti tomuto obchodu bojuje tím, že úřad nevydává na prodej papriky a koření povolení, ale živnostenský list. V něm však bývá povolen jen tržní obchod se zahrádkářskými a polními semeny a plody.

Vyžití mládeže

Mládež zažije po celý rok plno pěkných chvil při pasení hus. V přírodě pobývá dlouhý čas, který si krátí rozmanitými hrami. Tak se to opakuje rok co rok. Do něho občas zapadají muziky, která vyhledává i mládež sotva škoře odrostlá. Škoda je, že dnešní chasa zapomněla pěkných písní. Přinesla si jen samé odrhovačky. Málo se dnes už v dědině zpívá a krásné lidové písně se zapomínají.

Připravil Libor Velan

Použitá literatura: Pamětní kniha obce Suchá Loz
Farní kniha obce Březová
Kronika obce Bystřice pod Lopeníkem